

בשלח ב

אָבער אין מהדורא תניינא שלוי איז ער משנה, און אַנשטאַט ברענגען דעם טעם הב"י (והלבוש) זאָגט ער: „ופ' המן לבטח בה' נותן לחם דבר יום ביומו". ד.ה. אַ שינוי אין צוויי פרטים: (א) אַנשטאַט לשון הב"י „שיאמין" זאָגט דער אַלטער רבי „לבטח". (ב) ער ברענגט ניט דעם ענין אין מן — אַז עס איז געווען (בהשגחה פרטית) „עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו", נאָר — אַז דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט דעם מן גע- געבן נאָכאַנאַנד, „דבר יום ביומו", דאָרף אַרויסרופן דעם בטחון אַז דער אויבערשטער איז „נותן לחם דבר יום ביומו".

בפשטות זיינען די צוויי שינויים הנ"ל תלוי זה בזה:

- (7) או"ח שם ס"ט.
- (8) ולהעיר שבכל סעיף זה מקצר אדה"ז לגבי לשונו במהד"ק: פ' העקידה — במהד"ק שם מביא ב' הטעמים (שבכ"י שם). כדי לזכור זכות האבות לפני הקב"ה וגם כדי להכניע יצרו כו' כמו שמסר יצחק נפשו, ובמהד"ת — „לזכור זכות אבות" (ותו לא): עשרת הדברות — השמיט (במהד"ת) הטעם, וכן כל האריכות ע"ד אמיתם (בציבור כו') שבמהד"ק שם: בפ' קרבנות (נוסף לזה שכוללה באותו הסעיף, ולא כבמהד"ק שמחלק הפרטי דינים כמה סעיפים, הרי) השמיט במהד"ת כמה פרטי דינים שבמהד"ק (ראה מהד"ק שם סט"ז ואילך).
- אלא מ"מ, בנדר"ד (פ' המז) איז רק קיצור, כ"א שינוי, כדלקמן בארוכה.
- (9) כן מוסיף בלבוש שם (על ל' הב"י). וצ"ע שאדה"ז לא העתיק זה (מהלבוש) בשו"ע שלו (מהד"ק). וראה לקמן הערה 12.
- (10) פרשתנו טז, ד.

א. עס שטייט אין טור' אַז „טוב לומר" די „פרשת המן" יעדן טאָג, און דער טעם דערויף שטייט אין בית יוסף: — „כדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה".

דער אַלטער רבי בשולחן ערוך שלו — אין מהדורא קמא' — איז מעתיק דעם דין פון טור מיט'ן טעם פון בית יוסף, און איז מוסיף (דעם ביאור פון לבוש'): „שכן הי' כמן שהשגיח הקב"ה לתת לכל אחד עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו כמ"ש וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר".

- (1) או"ח ס"א. וכן בשו"ע שם סעיף ה.
- (2) ראה פרישה שם (מירושלמי ברכות). כל האומר פ' המן בכל יום מובטח כו'. וכ"ה לשון אדה"ז בשו"ע הן במהד"ק (שם ס"י) והן במהד"ת (שם ס"ט). וראה ט"ז שם סק"ד. וראה לקמן בפנים והערה 32. ולהעיר מאוה"ת בשלח (ע' תרמד). וראה מאמרי אדה"ז — רז"ל ע' לה): בכ"י או לפרקים.
- (3) לטור שם.
- (4) או"ח שם ס"י.
- (5) שם ס"ה.
- (6) פרשתנו טז, יח. — הבאת פסוק זה היא הוטפת אדה"ז על ל' הלבוש. וראה לקמן הערה 12.

(*) ב' המנהיג ה' שבת סמ"ד מביא לשון זה מ.סוף יומא' ירושלמי. ובחשב"נ (פסקי מהר"ם מרוטונבורג) דיני תפלה אות רנו „מירושלמי". — וכבר העירו שבירושלמי לפנינו ליחא. ובבב"י פרשתנו טז, טז: וקבלה ביד חכמים.

(*) כ"ה לפי נוסח א' מהכתי' (ראה ס' המנהיג הוצאת ירושלים תשל"ח כשינויי נוסחאות). (בסוף יומא) דירושלמי. אבל להנוסח שלפנינו אפ"ל שהתיבות „בסוף יומא" נמשכות אדלעיל. וזכר למן . . שמונה בקופסא" (יומא עה. ב). וכן מוכרח לנוסח הכתי' (ראה הוצאה הנ"ל שם). בקופסא כראמרי' בסוף יומא' (והתיבות „ירושלמי כל האומר ושאין מזונותיו נחסרין" — חסרות שם).

(*) שינויים אלו נח' בההתעודות (ע"ד החסידות).

תמיד, אזוי אז מען האט זיך אינגאנצן פארלאזט אויפן אויבערשטן, אן קיין דאגה וכו'.

עס איז אבער דורש הסברה: מאי טעמא, וואס אין ב"י (ולבוש) — ועד"ז אין מהדורא קמא פון אלטן רבי'נס שריע — ברענגט זיך דער ענין פון „כדי שיאמין כו'": און (דוקא) אין מהדורא תניינא איז דער אלטער רבי משנה און זאגט דעם טעם „לבטח בה' נתן לחם דבר יום ביומו"?

ב. לכאורה דארף אויסקומען, אז עס איז אויך דא א נפק"מ להלכה צווישן די צוויי טעמים, ובהקדים:

איינער פון די חילוקים צווישן אמונה און בטחון איז:

אמונה איז אן ענין תמידי — ס'איז די אפגעלייגטקייט און געוויסקייט ביים מאמין, אן די זאך איז אזוי (ווי ער גלויבט), ובמילא איז עס דא ביי אים שטענדיק, אויך ווען די אמונה איז נישט נוגע לפועל¹¹. לדוגמא, בנדו"ד: די אמונה אז „כל מזונותי באין לו בהשגחה" — איז דאך נישט מתאים צו זאגן, אז ער גלויבט דערין נאר בעת ער איז זיך עוסק בפרנסתו — נאר די אמונה איז תמיד בנפשו.

משא"כ בטחון, די זיכערקייט און פארלאזן זיך אויף דעם אויבערשטן בפרנסתו, איז א הרגש וואס ווערט נתעורר ביים אדם בעת הצורך¹²: בשעת

(13) וכן לאידך: אמונה היא כח מקיף, שלכן גם כשנוגע לפועל אפשר להיות גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא (ברכות סג, א כגירסת הע"י). משא"כ בנוגע לבטחון.

(14) היינו, דאף שענין הבטחון ישנו תמיד אצל הבוטח — מ"מ, ההתעוררות וגילוי מדת הבטחון (בפועל) היא דוקא כאשר נוגע לפועל. ולהיער מנתיבות עולם (להמהר"ל) נתיב הבטחון בתחילתו.

דער ענין אין מן וואס „השגחה הקב"ה לתת לכל אחד עומר גולגולת לכל נפשות ביתו . . ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר", איז מחזק די אמונה פון א אידן, אז זיינע מזונות (קומען נישט פון „כחי ועוצם ידי", נאר) „באין לו בהשגחה" פון אויבערשטן: ווי מ'האט געזען במוחש ביים מו, אז די פעולות פון אדם האבן נישט משנה גע- ווען¹³ אין דער כמות המו וואס דער אויבערשטער האט (באשטימט און) גע- געבן „לכל אחד".

דער ענין פון בטחון אבער איז נישט נאר אז מען גלויבט אז מזונותי של אדם קומען פון אויבערשטן, נאר אז מען פארלאזט זיך אויפן אויבערשטן, אז ער וועט אים זיכער צושטעלן מזונותי — און דעם ענין הבטחון לערנט מען אפ פון דעם וואס דער אויבערשטער האט דעם מן געגעבן „דבר יום ביומו", באופן

(11) עקב ח, יז. — ובא בהמשך למיש לפניו (שם, טז) המאכילך מן גר.

(12) עפ"י תומתק הוספת אדה"י (ראה הערה 6) „כמיש ומודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר", ובפרט דמה שה"י „עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו" מפורש בפסוק שלפניו „עומר לגולגולת מספר נפשותיהם" — כי בזה מוגדש אך שמעשה בנ"א אינו משנה כו'.

ויש לומר, שמטעם זה לא העתיק אדה"י (מהלבוש) תיבת „בהשגחה" פרטי" (ראה הערה 9) — כי ההדגשה לפי אדה"י היא (לא בזה שהמן ניתן בהשגחה פרטי" „עומר לגולגולת" בדיוק), כי אם) בזה שהמן ניתן באופן שה"י ניכר בגלוי שבא למעלה ומעשה בנ"א אינו משנה וכו'.

(*) משא"כ לפי הלבוש שההדגשה היא בזה שמזונות באין „בהשגחה פרטי" „ועפ"י מובן ג"כ השינוי בין 'ל הלבוש ול' אדה"י: כלבוש — „עומר למספר גולגולת בני ביתו" (וזוהו גם ע"ד 'ל הכתוב, כפנים ההערה). ובשריע אדה"י — „עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו".

ולכאורה: דאס גופא וואס דער מענטש געפינט זיך ריל אין א צרה קען דאך זיין ווייל זיין הנהגה איז ניט כדבעי און דערפאר קומט אים דער עונש. איז וואס איז דער יסוד פון זיין בטחון? — ובטחון גמור ואמיתי וואס מיינט אז ביי אים איז אין דעם גאר קיין ספק נישט ביז אז ער איז אינגאנצן רואיק? — אז דער אויבערשטער וועט אים זיכער (ניט מעניש זיין, כאטש אז אויך דאס איז פאר אים א טובה, נאר) מטיב זיין בטוב הנראה והנגלה דוקא?

וייל די הסברה בזה: בשעת א איד ווייזט ארויס זיין בטחון גמור אין אוי-בערשטן און ביי אים איז בפשיטות אז דער אויבערשטער וועט אים מטיב זיין בטוב הנראה והנגלה, טראץ דעם וואס עס איז ניט מתאים צו די טבע'דיקע חשבונות און אויסזיכטן — איז דאס גופא ממשיך מלמעלה, אז דער אוי-בערשטער זאל זיך מיט אים פירן מדה כנגד מדה, וואס תורה איז מודיעה און פסק'ענט אז דאס איז מדתו של הקב"ה²⁰ און השם איז אים מטיב בטוב הנראה והנגלה²¹, ניט קוקנדיק כלל אויף די חשבונות צי ער איז דאס ווערט²².

דער אדם איז זיך עוסק במלאכתו צו פארדינען פרנסתו, איז ער בוטח בה' אז „וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה" — דער אויבערשטער וועט זיכער בענטשן זיין עשי' (עסק) אין אן אופן אז עס וועט אים ברענגען פרנסה:

אדער ווען איינער געפינט זיך ריל אין אן עת צרה און ער זעט ניט קיין אויסזיכט אין טבע ווי אזוי ער וועט דערפון ניצל ווערן — פאלט ער גיט אריין ח"ו אין יאוש „מאין יבוא עזרי", נאר ער איז זיכער (בוטח בה'), אז דער אויבערשטער, וועלכער איז בעה"ב אויף טבע ובידו לשנות הטבע", וועט אים זיכער (העלפן) — אז „עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ".

נאך מער: דער בטחון גופא איז (די „כלי" וואס איז) ממשיך די ישועה פון אויבערשטן ומילוי צרכיו.

[דאס איז איינער פון די ביאורים אין דעם ענין פון מדת הבטחון. ווארום לכאורה איז ניט פארשטאנדיק:

בטחון מיינט דאך, אז א איד איז בוטח אז דער אויבערשטער וועט אים מטיב זיין בטוב הנראה והנגלה דוקא. ד.ה. נוסף ע"ז אז דער אויבערשטער ווייס אז דאס איז גוט פארן מענטשן, איז עס באופן אז אויך דער מענטש וועט זען אז עס איז גוט פאר עס.

(20) וראה כד הקמח שם ד. כל הבוטח הוא מאמין . . והמאמין יתכן שלא יהי' בוטח כי לפעמים ירא שמה יגרום החטא כ"ר. עיי'ש. וראה ביאורי הזהר להצ"צ ע' קפט. שם ע' קצב.

(21) ראה חובת הלבבות בפתיחתו לשער הבטחון בארוכה שזהו"ע הבטחון.

(22) משנה סוטה (ח, ב). ויש"נ.

(23) ראה בארוכה נתיבות עולם שם. ולהעיר מאנה"ק סו"ס יא: ובאמונה זו באמת נעשה הכל טוב גם בגלוי כ"ר (הובא גם בביאור"ז שם (ע' קצד), ושם: שעי' האמונה והבטחון כ"ר).

(24) ומכיון שהנהגת הקביה היא מדה כנגד מדה הרי האדם בוטח מלכתחלה שיהי' כן. ולהעיר מכד הקמח שם: ענין הבטחון . . לבו חזק בבטחונו כאילו הבטיחו ה' יתברך. וראה גם חובת הלבבות שם (פ"א ב). — וראה לקו"ש חל"צ ע' 3 ואילך.

(15) ראה טו, יח.

(16) תהלים קכא, א.

(17) ראה רבינו יונה — הובא בכד הקמח ערך

בטחון. וראה לקו"ש ח"ג ע' 883 ובהנעתק בשוה"ג שם (נדפס באגרות כ"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"ו ע' שצח ואילך). וראה לקמן סעיף ד ובהנשמן בהערר 42.

(18) תהלים שם, ב.

(19) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג שם ואילך.

(בקשת צרכיו). און ווי מען געפינט טאקע אין כמה סידורים³⁰, אז מ'האט געשטעלט פרשת המן לאחר התפלה (און — צוזאמען מיט א תפלה ובקשה אויף פרנסה).

משא"כ לויטן טעם „כדי שיאמין כו", קען מען דאס זאגן אפילו בשבת³¹, און אויך לפני התפלה (אין וועלכער ס'איז — סידור שבחיו של מקום) — ווייל³² די אמונה אין אויבערשטן (אויך — בשיי-כות צו מזונותיו) איז אן ענין וואס דארף זיין שטענדיק.

אבער צ"ע בזה, ווייל אויך אין מהדור-רא תניינא (וואו עס שטייט דער טעם פון „לבטח בה' כו") שרייבט דער אלטער רבי בפירוש „טוב לומר בכל יום . . ופ' המן, וואס פון דעם לשון איז משמע אז דאס מיינט „בכל יום", כולל שבת³².

אויך בנוגע דעם פרט פון מקום אמירתה בימות החול, איז פון סתימת הלשון אין מהדורא תניינא משמע אז דער איינציקער חילוק (לגבי זיין פסק אין מהדורא קמא) איז בנוגע דעם טעם האמירה, אבער נישט אז מצד דעם ווערט א שינוי — הגבלה ווען מען קען דאס

ג. מהנ"ל איז מובן, אז דער ענין פון מדת הבטחון — ד.ה. די התעוררות המדה בפועל — איז פארבונדן מיט בקשת צרכיו: ווען דער מענטש איז פארנומען מיט באקומען די זאכן אין וועלכע ער נויטיקט זיך, איז ער בוטח בה, אז ער ב"ה וועט זיי ממלא זיין.

ועפ"ז, לויטן טעם אז אמירת פ' המן איז כדי דורכדעם זאל דער אדם נתעורר ווערן „לבטח בה" — איז יש מקום לומר³³, אז די פרשת המן זאל גע-זאגט ווערן —

(א) נאר בימות החול, אבער נישט ביום השבת³⁴ ווען עס דארף נישט זיין דער ענין פון בקשת צרכיו³⁵ [וע"ד ווי דער מן עצמו, וואס איז נישט אראפגעקומען ביום השבת³⁶, אע"פ אז ער איז געווען „דבר יום ביומו"].

(ב) אויך בימי החול, דארף מען עס נישט זאגן בתחילת התפלה. וע"ד ווי בקשת צרכיו, וואס עס דארף זיין „יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל"³⁷

(25) וכן להטעם שבפרישה (שהובא לעיל בהערה 2) שאמירתו היא כדי „שלא יתמעטו מזונותיו".

(26) ובבאר היטב א"ח שם סק"ט מביא שיכול לאמרו גם בשבת. וכן משמע לכאורה מס' המנהיג (שהובא לעיל בשו"ה להערה 2) שמביא הא דכל האומר פרשת המן בכל יום כו' בהל' שבת. וראה לקמן בפנים.

(27) וי"ל שאיז דומה לפ' קרבנות יחיד ש.אין הפסד לאומרו כקורא בתורה (שו"ע אדה"י מהד"ק שם סט"ו, ממג"א שם סוסק"א) — כי שם היז רק כדי שיהי כאילו הקריב כו', אבל בנדודי שאומרה כדי להתעורר (בפועל). „לבטח בה' כו" וי"ל שאין לאומרה בשבת. ועפ"ז.

(28) אם ירד המן ביום — ראה מכילתא, מכילתא דרשב"י, פרשי' (ועוד) — פרשתנו טז, כו. תורה והי' — ביצה ב, ב. וראה ת"ש פרשתנו שם. ושי"ן — וראה לק"ש חל"צ ע' 77 ואילך.

(29) ברכות לב, סע"א. טור ושו"ע אדה"י א"ח ר"ס נא.

(30) סי' יעב"ץ, עבודת ישראל, ועוד. וראה מה שהובא בארחות חיים (החדש) א"ח ס"א שם, דמאן דמצלי על פרנסה אחר פרשה זו ככתוב בסידורים יניה עד לאחר שמו"ע משום שכתוב בזהר פנתס שלא להתפלל על פרנסה קודם תפלת שחרית. וכ"כ גם בס' מקור חיים על שו"ע א"ח (לבעהמח"ס שו"ת חות יאיר. נדפס ירושלים תשמ"ב) שם.

(31) ראה גם עולת תמיד (א"ח שם) שזוכר בבאר היטב שם.

(32) ובפשטות זוהי כוונת אדה"י בהוספת התיבות „בכל יום" (שאנים בטושי"ע) — לכלול גם שבת (וכן בנוגע לפ' העקידה), וכמסקנת הס' שהובאו בבאר היטב שם.

פירוש³⁸ אז ער בעט ביים אויבערשטן אז ער זאל אים געבן דעם אוכז?

ויל דעם ביאור אין דעם:

עס איז ידוע דער ביאור פון בחיי³⁹ אויפן מחז"ל⁴⁰ אז יוסף איז געגש גע- ווארן דערפאר וואס ער האט געבעטן ביים שר המשקים, והזכרתני אל פר- עה⁴¹ — אז „חזי שיתלה יוסף הצדיק בטחוונו בשר המשקים רק בה' לבדו, אבל היתה כוונתו שהשם ית' הזמין אליו שר המשקים זה כדי שיעשה לו נס על ידו": און דאס וואס יוסף איז דערויף געגש געווארן, איז עס „לפי שבקש סבה בשר המשקים (דורך וועלכער דער אוי- בערשטער זאל שיקן זיין הצלה) . . . ואין ראוי לצדיקים כיוצא בו לבקש סבה, לכך נענש בזה כי ה' לו לבטוח בהקב"ה לבדו שהוא בעל הסבות כולו שהוא יומין אליו הסבה מבלתי שיבקש הוא אותה".

פרעגט מען אויף דעם⁴²: עס איז דאך מבואר (אין חובת הלבבות⁴³) בנוגע צו בטחון, אז עס איז א חיוב לעסוק בסבות (און ער ברענגט אויף דעם כמה ראיות) — איז פארוואס איז יוסף געגש גע- ווארן „לפי שבקש סבה"?

און מ'איז מבאר⁴⁴, אז עס זיינען

זאגן. ובפרט אז אויך אין מהדורא תניינא איז דער אלטער רבי כולל דעם דין פון אמירת פ' המן מיט אמירת פ' העקידה (ועשרת הדברות) און אויך מיט פ' הקר- בנות³³ (וועלכע מען זאגט קודם התפ- לה³⁴).

— בלייבט די שאלה (הנ"ל): וואס איז דער טעם השינוי אין מהדו"ת לגבי מהדו"ק (והב" כו')?

ד. וועט מען דאס פארשטיין בהק- דים הביאור אין הנהגת ר' ייסא³⁵ סבא (וואס ווערט דערציילט אין זהר פון היינטיקער סדרה³⁶, בהמשך צום ענין המן) —

אז ער פלעגט צוגרייטן זיין סעודה בכל יום נאך נאכדעם ווי ער האט פריער געבעטן מזוני ביים אויבערשטן, זאגנדיק: לא נתקין סעודתא עד דתתייב מבי מלכא (ער וועט ניט צו- גרייטן זיין סעודה ביז דאס וועט אים געגעבן ווערן פון דעם אויבערשטן).

איז צריך הסברה: וויבאלד אז דער אוכל (פון וועלכן ער האט צוגעגרייט זיין סעודה) איז שוין געווען ברשותו און עס האט געפעלט נאך דער תיקון המאכל לסעודה („הוה לי' מיכלא דהוה יומא למיכל"³⁷) — וואס איז דער

38 להעיר ממרוזל כל האומר הלל בכל יום כר

(שבת קיח, ב).

39 סיפ וישב.

40 ביר ר"פ מקץ. פרשי סיפ וישב.

41 וישב מ, יד.

42 אוהית (יהל אור) לתהלים מ, ה. ד"ה ולא

זכר תרע"ז, תרפ"ח. וראה גם מאמרי אדה"א —

תקס"ה ח"א ע' ר. תריח ויחי ד"ה בן פורת יוסף פ"ג.

43 שער הבטחון פ"ג הקדמה החמשית. שם

פ"ד. וכ"ה בכ"מ. וראה גם לקרש חט"ז ע' 486

ואילך.

44 ראה סדרה ולא זכר הנ"ל.

33 ובמהד"ק הובא ע"ד פ' הקרבנות בסעיף

כ"פ"ע (סי' ואילך).

34 ולהעיר שיש נוהגין (הובא במאסף לכל

המחנות או"ח שם סק"ט) שגם פרשת העקידה

אומרים לאחר התפלה (כמו פ' המן).

35 בכ"מ (מאמרי אדה"א תקס"ה ח"ב ע' תרמח,

תרנב). סידור קיב, ד. ספה"צ להציץ מצות תגלחת

מצורע פ"ב (ועוד) — רב המנונא סבא. ובקונטרס

ומעין (מ"ז ועוד) ר' י"בא סבא.

36 סב, ב. ועד"ז בוח"א קצט, ב.

37 זח"א שם. וראה גם זח"ב שם ע"א.

דאס וואס עס פאדערט זיך (באפון הא') אז דער אדם זאל מאכן א כלי, איז עס ווייל מצד דער הנהגה מלמעלה, ווען „נמשכים הדברים . . ע"פ הטבע" — האט דער טבע און די דרכי הטבע א תפיסת מקום, און דעריבער דארף דער אדם זוכן א כלי וסיבה דורך וועלכער עס וועט צו אים נמשך ווערן די ברכת ה'.

משא"כ דער וואס האלט ביי דעם העכערן אופן אין בטחון, וואס ער דארף ניט טאן „שום דבר כ"א לבטוח בה", האבן די דרכי הטבע ביי אים כלל ניט קיין תפיסת מקום (וואס דערפאר דארף ער ניט זוכן א סיבה וכלי). און דעריבער, אפילו ווען עס איז דא א סיבה וכלי איז טבע אויף פרנסתו, איז זיין פרנסה דורכדעם ניט „געענטער" גע-ווארן צו אים לגבי ווי ער וואלט ניט גע-האט א סיבה וכלי. ווייל די סיבה וכלי איז ביי אים ניט תופס מקום אלס א זאך פאר זיך, ער זעט נאר ווי ער באקומט אלץ גלייך פון אויבערשטן: איז אויך די סיבה וכלי א זאך וואס דער אוי-בערשטער מאכט פאר אים" צוזאמען מיט זיין פרנסה.

און דאס איז אויך די הסברה אין הנהגת ר' ייסא סבא"ו וואס ער האט גע-זאגט „לא נתקין סעודתא עד דתתיהיב מבי מלכא" (כאטש אז „הוה לי' מיכלא דההוא יומא"):

ביי ר' ייסא סבא איז געווען דער אופן פון בטחון אז ער האט געזען אין יעדער עשי' (בפ"ע) אז דאס איז (ניט זיינע אן

פאראן צוויי אופנים (מדריגות) אין בטחון:

(א) בשעת די הנהגה מלמעלה איז אין אן אופן אז „נמשכין הדברים שהולכין כסדרן שע"פ הטבע" (בלשון החסי-דות: ווי דאס איז מצד ממלא כל עלמין) איז דעמאלט דארף מען זוכן א סיבה און מאכן א כלי אין טבע, ווייל די השפעה מלמעלה קומט דורך די לבושי הטבע דוקא.

(ב) בשעת מ'זעט אז די הנהגה מלמע-לה איז אין אן אופן וואס „נמשכים הדברים . . שלא עפ"י הטבע" (בלשון החסידות: מצד סובב כל עלמין), פא-דערט זיך א העכערער אופן אין מדת הבטחון — פאראלאן זיך אינגאנצן „על" הנהגת ה' לבדו ושלא לעשות שום דבר כ"א לבטוח בה' שבטח יעזור השי"ת בדרך סיבה".

[און יוסף הצדיק, וועלכער איז (שטענדיק) געווען פארבונדן בעבודתו מיט דער מדריגה וואס איז העכער פון טבע", האט געדארפט פירן זיך, האלטן ביי דעם העכערן אופן אין בטחון].

ה. דער חילוק צווישן די צוויי אופנים אין בטחון איז דא אויך בשעת מען מאכט יא א „כלי":

(45) ל' המשך תעריב ח"א פפ"ב (בנוגע לב' האופנים בבטחון — טוב לחסות בה' מבטוח באדם — שהובאו בדי"ה ולא זכר שם).

(46) ראה המשך תעריב שם: וכאשר רואין שהנהגה צ"ל באופן כזה אין זה בכלל אין סומכין על הנס.

(47) ראה במקומות שנשמנו בהערה 42 החילוק בין יוסף ליעקב. עיי"ש.

(48) בהבא לקמן ראה גם לקריש חסין ס"ע 174 יאליך (וראה הערה 51). חייח ע' 295 ואלך.

(49) וכידוע פירוש רד"ל בוהוא יכלכלך (סדי"ה ולא זכר הנ"ל).

(50) ראה גם במקומות שנשמנו בהערה 35. וראה לקריש ח"א ע' 6 ואלך (באריא).

איז אפהענגיק פון אויבערשטן. און ווי דער זוהר איז דארטן⁵³ מבאר, אז אויף אזא הנהגה שטייט „את המיחלים לחסדו“ — „דמצפאן ומחכאן בכל יומא ויומא למבעי מזונייהו מן קב״ה. ד.ה. אז דער תוכן התפלה איז בלויז צו אויס־דריקן דעם „המיחלים לחסדו“⁵⁴, וואס זיי פילן ווי אלץ איז נאך חסדו של הקב״ה.

— און אזא אופן אין תפלה (אויף מזוני) קען זיין אפילו בשבת.

ז. אע״פ אז אט די הנהגה פון ר' ייסא סבא איז ניט א דבר השווה לכל נפש, אעפ״כ איז „אפס קצהו ושמץ מנהו“⁵⁵ שייך צו יעדן איינעם⁵⁶, ועל כל פנים — אין עתים מזומנים.

ויש לומר, אז דאס איז דער חילוק צווישן ימות החול און יום השבת: במשך די ששת ימי החול ווען א איד איז כפי ובאופן המבואר בשו״ע⁵⁷ — ילך לעסקיו כו' וישא ויתן באמונה פארנומען בעניני פרנסה, איז ביי אים דער בטחון איז אן אופן אז ער זוכט א סיבה וכלי, ווייל מען

עשר, נאך) א נתינה מהי'. ובמילא, אפילו ווען ער האט דעם אוכל ביי זיך אין שטוב און דארף עס נאך נעמען און צוגרייטן, פילט ער אז דאס איז ניט זיין אוכל וואס ער נעמט (משלו) און גרייט אים צו, נאך אז — „חתייהב מבי מלכא“: דאס גיט אים איצט דער אויבערשטער. ובמילא דארף ער אויך אויף דעם שואל זיין קמי קובי' (פונקט ווי ער בעט פאר זיינע מזונות ווען ער האט נאך ניט אוכל אין שטוב).

ו. דערמיט קען מען אויך פאר־ענטפערן נאך אז ענין אין הנהגת ר' ייסא סבא הנ״ל:

פון סתימת לשון הזהר — „לא אתקין סעודתא בכל יומא עד דבעא בעותי כו״ — איז משמע, אז ער האט זיך אזוי גע־פירט אויך אפילו בשבת⁵⁸. איז ניט גלאטטיק: שבת איז דאך ניט א זמן פון בקשת צרכיו, איז ווי קומט עס אז ר' ייסא „בעא בעותי“ קמי קב״ה על מזוני“ (אפילו) בשבת?

וע״פ הגיל איז דאס פארשטאנדיק: די בקשת צרכיו וואס דארף ניט זיין כיום השבת איז דוקא ווען דער אדם איז אויסן דערביי זיך, זיין מציאות, אז אים זאל נתמלא ווערן צרכיו וחסרונו.

משא״כ ר' ייסא סבא, איז זיין תפלה געקומען דוקא דערפאר וואס זיין מציאות האט ביי אים אינגאנצן ניט תופס מקום געווען, ביז אז ער האט גע־פילט אויף יעדן טראט און שריט אז אלץ

(53) ח״ב שם ע״ב. וראה אוה״ת פרשתנו ע' תרמד (נעתק בלקו״ש חט״ז שם ע' 177 הערה 35).

(54) תהלים קמו, יא.

(55) להעיר מתורת ההי״מ (א״ת ר״פ ויגש. ועוד. וראה תקו״ז ת״ז (כב, א) באין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש ש״הי״ כוונתו שלא יחסר הדבר לעילא תיז״. כן להעיר ממשנת (הגש״פ עם ביאורים תשמ״ז-ז) ע' תרלג ואילך) אופן האכילה לש״ש, שהאכילה נעשה טפל לגבי אמירת הברכה, שהנחתו מעוה״ז היא רק כדי שיוכל לברך. עיי״ש.

(56) ל' אדה״ז — תניא רפמ״ד (לגבי משה. — וראה זוהר ח״א בהקדמה ז, ב ובמק״מ שם. ש' הגלגולים הקדמה לו) שייכות רהמ״ס למשה).

(57) ראה סוטה מח, סע״ב. יומא עו, א. מכליתא ותנחומא פרשתנו עה״פ דבר יום ביומו. זוהר שם (סב, א. א. סג, רע״א). אהרית שבהערה 53.

(58) א״ת ר״ס קנו.

(51) והשיכות לענין המן מובנת עפ״משנת בלקו״ש חט״ז שם (ע' 176) בענין. הנני ממסיר לכס לחם מן השמים, ושגם המן ה' קשור עם איוו טירחא מצד האדם. עיי״ש.

(52) ולהעיר מזהר ח״ב שם: יום ביומו דוקא בר מערב שבת לשבת.

רת פ' המן (בכל יום) איז „כדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה“.

משא"כ אין מהדורא תניינא האט דער אלטער רבי מכריע געווען „בהמקור בליים“⁶², ובמילא איז דאס כולל אויך הנהגות וועלכע זיינען פארבונדן מיט זעכערע מדרגות אין עבודת ה'.

און דערפאר⁶³ זאגט ער דעם טעם פון „לבטח בה' נותן לחם דבר יום ביומו“, ווייל מצד דעם העכערן אופן אין בטחון — „המיחלים לחסדו“ — קען זיין אמירת פרשת המן „בכל יום“, אויך בשבת (און — לפני התפלה).

(משיחות ש"פ בשלח תשכ"ג
(וש"פ דברים תשל"ד)

קען פון אים ניט מאַנען אז ער זאל זיך דעמאלט אויפהויבן אינגאנצן העכערן פון טבע און האלטן ביי דעם העכערן אופן הנ"ל אין בטחון; משא"כ ביום השבת, וועלכער איז ניט א יום המעשה⁶⁴, ווען א איד איז העכער פון מלאכה — דארף ביי אים זיין (עכ"פ א מעין) פון דעם העכערן אופן אין בטחון, „המיחלים לחסדו“.

ועפ"ז יש לומר, אז דאס איז ההסברה פון דעם חילוק צווישן דער מהדורא קמא און מהדורא תניינא פון אלטן רבי'נס שו"ע בנוגע לאמירת פרשת המן:

די מהדורא קמא האט דער אלטער רבי געשריבן לויט דער הכרעה פון „גמרא“ און „פוסקים“⁶⁵. און וויבאלד אז דער ענין הבטחון ווי ער איז בפשטות (בנגלה) איז אין אן אופן אז מ'מוז מאַכן א כלי, איז אויב מען זאל ברענגען אלס טעם לאמירת פרשת המן „לבטח בה' כו“, וואלט אמירתה געווען נאָר בימות החול און דוקא לאחרי התפלה (כנ"ל סעיף ג).

דערפאר זאגט דער אלטער רבי במהדוריק שלוי⁶⁶, אז דער טעם פון אמי-

59) יחזקאל מ, א.

60) ראה שו"ע אדה"ו אריח סכ"ה סכ"ח.

61) וכן בב"י כו' — אף שהובא בכ"כ מקומות (בנגלה) שהמן הי' בשביל ענין הבטחון — ראה הנסמן בהרעה 57. ועוד.

62) ראה שער הכולל בתחלתו (נדפס גם בהוספות לשו"ע אדה"ו (קה"ת) אריח לא, א [קפג, א]. לב, ב [קפד, ב]). — ולהעיר שבנדוד, האריזל לא הי' אומר פרשת המן (סידור האריזל (רש"י) לאחרי אבי הי' מסדר. וראה ש' הכוונות ענין ברכת השחר. פ"ח ש' עולם העשר ספ"ג). וכן נשמט בסידור אדה"ו. ולהעיר מאוה"ת שם: והעצה לזה הוא שיאמר האדם בכל יום או 79 דקות פ' המן בכוונה.

63) ועצ"ע שהרי סוג זה מיעוט הוא (והרבה עשו כו' ישמעאל דוקא — ברכות לה, ב).

בשלח ג

שיעור (המדויק) פונעם, עומר' וועל-
כער שטייט פריער אין פסוק און מען
ווייס ניט זיין שיעור' — איז מצד דעם
טעם גופא האָט דער שיעור געדאַרפֿט
שטיין פריער אין די פסוקים, וואָס די
כמות השיעור איז ניט קיין זייטיקער
ענין, נאָר נוגע צום תוכן הבנת הענין:

ירידת המן איז געקומען אַלס ענט-
פער אויף, תלונות בני ישראל, אַז
הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית
את כל הקהל הזה ברעב, וואָס אויף
דעם האָט דער אויבערשטער געזאָגט:
שמעתי את תלונות בני גר' און וויי-
טער איז די תורה ממשיך: ,זה הדבר
אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו
עומר לגולגולת מספר נפשותיכם. .
וימדו בעומר ולא העדיף המרבה
והממעט לא החסיר איש לפי אכלו
לקטו'

— איז דאָך נוגע, בתוכן כתובים אלו,
צו וויסן וויפל איז דער שיעור פון, לפי
אכלו עומר לגולגולת' צוליב דער
אכילה, לשובע' פון דעם טאָג, ובאופן

א. בפרשתנו ביים סוף, פרשת המן:
פירט אויס די תורה, והעומר עשירית
האיפה הוא. איז לכאורה ניט פאָר-
שטאַנדיק: פאַרוואָס זאָגט די תורה דעם
שיעור פון עומר ערשט צום סוף פרשת
המן, נאָכדעם ווי די תורה דערציילט
אַלע פרטים וענינים וועגן דעם מן ביז
נאָך זיין ענדע, ובני ישראל אכלו את
המן ארבעים שנה עד כואם אל ארץ
נושבת? לכאורה האָט דאָס די תורה
געדאַרפֿט זאָגן פריער איז דער פרשה,
ביים דערמאָנען צום ערשטן מאל די
מדת העומר' ביי מן.

דער בחי' איז מסביר, מפני שכל
הפרשה מבארת ענינו של מן ואחר
שהשלים הספור בעסקי המן הוצרך
לפרש עתה באחרונה כמה השיעור'.

אַבער לכאורה איז דער תירוץ דורש
ביאור: פאַרוואָס איז דער שיעור העומר
א באַזונדער זאָך, ניט קיין פרט פון
ענינו של מן און, ספור בעסקי המן?
אויב מיט, עשירית האיפה איז דער
פסוק בלויז אויסן צו מודיע זיין דעם

(8) ראה מכילתא שם, לו: והעומר אינו ידוע כמה
הוא תל עשירית האיפה כר. ובאברבנאל כאן
בסופו: ובעבור שהיתה מדת האיפה יותר מפורסמת
וידועה אצלם אמר והעומר עשירית האיפה הוא.

(9) ולהעיר מפרשי שבסוף הערה 17.

(10) להעיר מעקדה כאן שער מא (פג, סע"א):

ולפי שהמדה הוא דבר שהרבה מהמכוון תלוי בה
אמר בחתימת הכל והעומר עשירית האיפה הוא.

(11) טז, יב.

(12) שם, ג.

(13) שם, טז, יח.

(14) שערי התלונות (טז, ג) ונתמלא בקשתם (טז,

נ).

(1) כן נקרא בפרשי פרשתנו טז, לג. טושיע
(וראדהי) אויף ס"א ס"ה (ס"י) ובמהד"ת — ס"ט.
ובכ"מ בפוסקים ובמפרשי התורה (וראה לעיל ע' 95
האילך ובהערה 2 ע"ד אמירת פ' המן).

(2) שם, לו.

(3) שם, לה.

(4) שם, טז. (או בהפוסקים שלאחריו) יח. כב.

(5) כן הקשה בבחי' ע"ה"ש שם, לו. אלשיך שם, לא

(קושיא הי"א). ועוד.

(6) פרשתנו שם, לו.

(7) בבחי' שם עוד תירוצ' — להסמיכו לפרשה

שלאחריו. ע"ש הביאור. וצ"ע אם מתאים לפי

הראב"ע שבהערה 15.